

Masarykova univerzita

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie

Seminář k psychologii duševního vývoje

Mgr. Mojmír Snopek

Školní dítě a jeho svět

Věra Sedláková
Dě-Ze
1. ročník

OBSAH

Úvod	3
Stručná charakteristika etapy	4
Metody	6
Sára Š.	7
Zdeňka S.	8
Jan Š a Ondřej M.	9
Závěr	10
Použitá literatura	11

Úvod

Tématem této seminární práce je Školní dítě a jeho svět. Měla jsem provést rozhovor se školním dítětem, které navštěvuje a, 1. – 2. třídu b, 3. – 5. třídu. Měla jsem se pokusit zjistit, jaké jsou jeho školní i mimoškolní zájmy, jak je strukturován jeho všední den či víkend. Také jsem měla zjistit, jaká je jeho motivace pro školní i mimoškolní aktivity. Jaký čas věnuje přípravě do školy, do jaké míry se do školní přípravy zapojují členové rodiny (rodiče, prarodiče, sourozenci,...). Jaký má vztah k plnění školních povinností. Jaké jsou jeho vztahy s vrstevníky a zda má kamarády pouze z okruhu školy.

Stručná charakteristika etapy

Etapa mladšího školního věku začíná nástupem dítěte do školy. Vymezuje ji časovým úsekem od 6-7 let do 11 let, kdy se začínají objevovat první známky pohlavního dospívání. Mezi dětmi na začátku školní docházky a dětmi ve vyšších třídách 1. stupně ZŠ jsou velké rozdíly a proto někteří autoři (např. Kuric, 1986) hovoří o dvou etapách v rámci mladšího školního věku.

Tato etapa je charakterizována jako věk střízlivého realizmu. Školák je v této etapě zaměřen na svět, jaký je. Předškolák je naopak orientován více na sebe, na své nitro. Školák je na začátku tohoto období více závislý na autoritě. Ke konci období je jeho přístup kritičtější a to vlivem blížícího se dospívání. V této době je nápadná aktivita a snaživost dítěte a také jeho ochota spolupracovat.

Motorický vývoj se v tomto období postupně zklidňuje. Zlepšuje se hrubá i jemná motorika. Pohyby jsou účelnější, rychlejší, přesnější a koordinovanější. Dítě se začíná zajímat o různé sporty.

Školákovi přestává vyhovovat pasivní přijímání informací. Chce se sám všeho zúčastnit, pochopit souvislosti, zjistit vlastnosti předmětů a jevů. Školák postupně objevuje nové vztahy a souvislosti. Rostoucí schopnost analyzovat umožňuje kvalitnější poznávání. Během tohoto období dítě postupně přechází od vnímání konkrétních předmětů a jevů k vnímání všeobecnějšímu. Kolem 10. – 11. roku je vnímání přibližně stejně přesné jako u dospělého. V tomto období je velice důležitá motivace žáků, ale také názornost vyučování.

Na počátku školní docházky převládá neúmyslná, mechanická paměť, která je bezprostředně spjata s vnímáním. Paměť se rychle zdokonaluje. Záměrné zapamatování, racionalita a logický úsudek se uplatňuje čím dál častěji. Paměť je tím efektivnější, čím jasněji si dítě uvědomuje cíl a účel zapamatování. Pozornost je na začátku školní docházky krátkodobá, spontánně zaměřená. Vlivem výuky čtení se rozvíjí řeč dítěte. Roste slovní zásoba, délka a složitost vět i souvětí, u některých dětí se zlepšuje artikulace.

Dítě se ve škole učí kooperaci a soutěžení. V počátcích školní docházky se zajímá více o sebe a vlastní úspěch, později bere ohled na kolektiv třídy, objevuje se vědomí sounáležitosti, společné odpovědnosti, rozvíjejí se kamarádské vztahy.

Vztah dítěte k učiteli/učitelce je zpočátku nekritický, jde o směs úcty, obdivu, náklonnosti, ale i strachu. Pozdější vztah dítěte k učiteli závisí na konkrétních zkušenostech s učitelem/učitelkou.

V mladším školním věku se objevují počátky zájmů. Dítě se začíná orientovat v možnostech různých aktivit. Oblast zájmů je velice důležitá. Zájmová činnost dítě rozvíjí a obohacuje jeho osobnost. Může být také kompenzací jeho neúspěchů ve škole.

Metoda

Použila jsem metodu rozhovoru. Použila jsem řízený volný rozhovor, kdy je určen program, ale otázky jsou kladeny volně s přizpůsobením vzniklé situaci. V rozhovoru jsem použila přímé a nepřímé otázky. Otázky jsem předem připravené neměla. Před rozhovorem jsem si pouze vypsala to, co mám zjistit. Děti dostali za odměnu sladkost.

Mladší děti byly velice zvědavé na to, jak probíhá rozhovor s ostatními. Rozhovor jsem provedla se Zdeňkou S., se Sárou Š., s Janem Š. a s Ondřejem M.. Se všemi dětmi jsem se dobře znala. Sára Š. a Jan Š. jsou sourozenci. Rozhovor jsem provedla s každým jednotlivě u něj nebo u mě v pokoji. Jejich odpovědi jsem si zaznamenávala v bodech na papír. Předtím než jsem se dětí začala ptát, jsem se jich zeptala, jestli by jim nevadilo odpovědět mi na pár otázek. Pověděla jsem jim také, že si jejich odpovědi budu zapisovat. Také jsem každému z nich řekla, že když nebude nějaké otázce rozumět, tak se má zeptat a já mu ji vysvětlím.

Sára Š.

Je jí osm let a chodí do druhé třídy. Má o rok starší sestru - Annu Marii a tři mladší sourozence – Honzu (6let), Karolínu (5 let) a Matěje (2 roky). Ve škole ji baví matematika a gymnastika. Doma ráda jezdí na kole a na bruslích. Její všední den probíhá takto. Ráno o půl sedmé vstane, nasnídá se, umyje se, obleče se a jde spolu se sourozenci do školy. Ve škole obědvá. Po škole jde domů. V pátek má po škole hodinu klavíru a poté gymnastiku. Kolem třetí hodiny vždy dorazí domů. Po příchodu domů si udělá úkoly a poté si hraje s mladšími sourozenci nebo cvičí na klavír. V osm hodin chodí spát .

V sobotu dopoledne se dívá spolu se sourozenci na filmy v televizi nebo jdou ven. Po obědě většinou chodí ven. Spát chodí kolem deváté hodiny.

V neděli ráno chodí spolu s rodiči a sourozenci do kostela. Po obědě se spolu se sourozenci dívá na pohádky v televizi a potom si spolu hrají. V osm hodin chodí spát.

Škola ji moc nebaví. Učí se, protože musí. Ale když ji něco zajímá, tak se tomu věnuje. Motivací jejích mimoškolních aktivit je zájem. Přípravě do školy věnuje maximálně jednu hodinu denně. Její příprava do školy spočívá v napsání úkolů. Rodiče se do školní přípravy moc nezapojují. Úkoly jí vždy zkontrolují a poradí jí, když si s něčím neví rady. Úkoly moc ráda nemá, ale když jí daný předmět baví, nebo když je dobrý úkol, tak je dělá ráda. S vrstevníky vychází bez problémů. Ve třídě se baví se všemi. Kamarády/kamarádky má z okruhu školy, ale i mimo okruh školy (např. z táborů). Převažují však kamarádi a kamarádky z okruhu školy. Má nejlepší kamarádku, pár dobrých kamarádů/kamarádek a potom takové kamarády, se kterými se baví jen občas.

Zdeňka S.

Je jí deset let a chodí do čtvrté třídy. Má dvě starší sestry – Věru (20 let) a Boženu (23 let). Ve škole ji baví všechny předměty, kromě tělocviku. Ráda hraje různé hry a jezdí na kole. Její všední den vypadá takto: Vstane ve čtvrt na šest, nasnídá se, umyje se, obleče se a jde na autobus. Před začátkem školy si zajde koupit svačinu. Vyučování jí začíná o půl osmé. Čas před vyučováním tráví v družině. Ve škole obědvá. Po škole jezdí domů. Doma si nejdřív napíše úkoly, poté jde hrát na klavír a když jí zbude čas, tak si hraje nebo se dívá na televizi. Po večeři se umyje a jde se dívat na večerníček a zprávy. Kolem osmé večer chodí spát.

V sobotu se postará o svá dvě morčata (vyčistí jim kotce), napíše si úkoly, pokud nějaké má a potom si hraje nebo uklízí. V neděli jde ráno do kostela a potom se dívá na televizi. Po obědě hraje na klavír nebo je s prarodiči. Odpoledne jezdí se sestrami na vlakové nádraží. Večer si připraví všechny věci do školy, umyje se a kolem osmé jde spát. Učení bere jako povinnost, ale vedle toho se chce také něčemu naučit. Přípravě do školy věnuje denně hodinu až dvě. Rodiče se do školní přípravy zapojují jenom zčásti - kontrolují ji domácí úkoly. Když si s nějakým úkolem neví rady, jde se poradit se sestrami nebo jde za rodiči. Ke škole a školním povinnostem má kladný vztah. Ve škole vychází skoro se všemi. Nerozumí si jenom se dvěma spolužáky. Kamarády má i mimo okruh školy. Má jednu nejlepší kamarádku – Annu Marii, se kterou se navštěvuje i během prázdnin a se kterou jezdí na tábory. Potom má další dobré kamarády/kamarádky a nakonec pár známých, se kterými se baví jenom občas.

Jan Š.

Je mu šest let a chodí do první třídy. Má dvě starší sestry – Annu Marii, Sáru a mladší sestru Karolínu a mladšího bratra Matěje. Ve škole si rád kreslí, čte, hraje si na počítači. Doma si nejraději hraje na zahradě nebo na počítači. Jeho všední den vypadá takto: Ráno o půl sedmé vstane, nasnídá se, umyje se, obleče se a jde spolu se sourozenci do školy. Ve škole obědvá. Po škole jde nejdříve do družiny, kde si píše úkoly a hraje si a až potom jde domů. Po příchodu domů si hraje s mladšími sourozenci. V osm hodin chodí spát .

V sobotu dopoledne se dívá spolu se sourozenci na filmy v televizi nebo jdou ven. Po obědě většinou chodí ven. Spát chodí kolem deváté hodiny.

V neděli chodí ráno spolu s rodiči a sourozenci do kostela. Po obědě se spolu se sourozenci dívá na pohádky v televizi a potom si spolu hrají. V osm hodin chodí spát.

Domácí úkoly dělá rád, pokud ho zaujmou. Motivací jeho mimoškolních aktivit je zájem. Přípravě do školy věnuje jen tolik času, kolik je ho potřeba na napsání úkolu. Do jeho školní přípravy se rodiče moc nezapojují. Jan se snaží na všechno přijít sám. K plnění školních povinností nemá moc dobrý vztah. Maminka ho k tomu většinou musí nutit. S vrstevníky vychází dobře. Ve třídě sice sedí sám, ale baví se všemi. Kamarády/kamarádky má i mimo okruh školy – například v místě bydliště jeho babičky má dobré kamarády. Mezi kamarády nedělá rozdíly. Nejlepšího kamaráda nemá.

Ondřej M.

Je mu deset let a chodí do 4. třídy. Má mladšího bratra Honzu. Z předmětů má nejraději matematiku. Rád jezdí na kole. Ve všední den vstává v šest hodin, nasnídá se, umyje se a jede do školy. Ve středu a v pátek bývá v družině. Po návratu domů si dělá úkoly a učí se. Mezi sedmou a osmou hodinou chodí spát. O víkendu hraje různé hry a se večer dívá na filmy. Motivací jeho školních a mimoškolních aktivit je zájem o ně. Přípravě do školy věnuje asi tak půlhodinu denně. Rodiče se do školní přípravy moc nezapojují. Většinu úkolů zvládá sám. Když si ovšem s něčím neví rady, tak mu rodiče ochotně poradí. Úkoly moc rád nemá, ale když ho daný předmět baví, tak úkol rád vypracuje. S vrstevníky vychází dobře. Kamarády má i mimo okruh školy. Má jednoho nejlepšího kamaráda a potom pár dobrých kamarádů.

Závěr

Dívky byly otevřenější, komunikativnější a také zvědavější než chlapci. Zajímalo je třeba co studuji a co ze mě bude až dostuduji. Samy od sebe se také rozhovořily o tématu, které souviselo s otázkou. Chlapci si naopak udržovali určitý odstup a odpovídali jen na dané otázky. Rozdíl mezi přístupem dívek a chlapců k tomuto rozhovoru byl možná také dán tím, že zpovídané dívky jezdí na rozdíl od chlapců na letní tábory a další podobné pobyty pro děti a tak jsou více zvyklé na povídání o sobě.

Mezi oběma dívkami jsou vidět rozdíly. Starší z nich – Zdeňka si už uvědomuje cíl učení – aby něco uměla. Sára bere učení jako povinnost, jako něco, co musí dělat. Zdeňka je také ve srovnání se Sárrou všestrannější – baví ji všechny předměty. Dívky se liší i v trávení volného času. Je to dáno rodinným zázemím. Sára má více sourozenců a tak tráví většinu času s nimi. Zdeňka sice také má sourozence (dvě sestry), ale ty jsou přes týden pryč a proto je zvyklá si vystačit sama. Průběh všedního dne Zdeňky a Sárory se liší, protože Zdeňka bydlí v malé vesnici a musí do školy dojíždět. Naopak Sára bydlí asi deset minut chůze od školy. Je velice zajímavé, že dívky měly společnou zálibu – sport.

Mezi Janem a Ondrou byly velké rozdíly. Bylo to dáno jejich věkovým rozdílem. Jan má například ve škole rád kreslení a čtení - činnosti a Ondra zase konkrétní předmět – matematiku. Jan se moc rád neučí – maminka ho k tomu musí nutit. Naopak Ondra se rád učí látku oblíbeného předmětu. Některé předměty ovšem rád nemá a tak přípravu do nich zanedbává. Jan ještě nemá narozdíl od Ondry nejlepšího kamaráda. Všechny kamarády totiž považuje za své nejlepší kamarády.

Všechny děti měly kamarády i mimo okruh školy. Také k mimoškolním aktivitám je vedl stejný důvod – zájem. Dá se říci, že když děti něco zaujme, tak se tomu věnují a sami se to učí aniž by je někdo nutil.

Pro mě byly příjemnější rozhovory s dívkami, protože se dívky rozpovídaly o daných otázkách a já jsem z nich nemusela odpovědi „páčit“. Chlapci byli naopak velice struční a bylo vidět, že jim rozhovor není moc příjemný, ale ani jeden z nich rozhovor sám od sebe neukončil.

Použitá literatura

BINAROVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 175 s. ISBN 80-244-06-29-2

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Karolinum, 1998. 88 s. ISBN 80-7184-487-X